

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ. — Συμβολή εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, περὶ τῶν μετοχῶν, ἐπὶ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκι.

Ἐπειδὴ αἱ μετοχαὶ τῆς ἡμετέρας γλώσσης διακροῦνται, ὅπως τὸ ρῆμα καθόλου, εἰς ἐνεργητικὰς καὶ παθητικὰς ἢ μέσας, ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἰδιαίτερος λόγος περὶ ἑκατέρας τάξεως τούτων, καὶ τοῦτο τοσοῦτο μάλλον, ὅσον διάφοροι ὑπῆρξαν αἱ τύχαι ἑκατέρων. Οὕτω λ. χ. παρατηρεῖται ὅτι αἱ μὲν ἐνεργητικαὶ ἀρσενικοῦ καὶ οὐδετέρου γένους αἱ σχηματιζόμεναι διὰ τοῦ ἐπιθήματος -ντ καὶ -ὤς -ότος κλινόμεναι κατὰ τὴν γ' κλίσιν (ὅπως καὶ αἱ τῶν παθητικῶν λεγομένων ἀορίστων) οὐ μόνον μετεβλήθησαν, ὅπως καὶ τὰ πλεῖστα τριτόκλιτα, ὥστε δὲν σχηματίζονται σήμερον κατὰ τὴν γ' κλίσιν, ἀλλ' αἱ μὲν τοῦ ἀρσενικοῦ γένους εἰς -ων -οντος (εἰς -εἰς -έντος), ὅπως καὶ αἱ τοῦ παρακειμένου εἰς -ὤς -ότος καὶ οὐδετέρου εἰς -ὸς -ότος, περιέπεσον εἰς ἀχρησίαν καὶ λήθην, ἐξαιρουμένων μικρῶν τινῶν ἰχνῶν αὐτῶν¹, ὁμοίως αἱ τοῦ θηλυκοῦ γένους εἰς -οῦσα -ούσης², αἱ δὲ τοῦ οὐδετέρου γένους εἰς -ον -ντος ἀπέβαλον τὴν δῆλωσιν τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν πτώσεων καὶ τῶν γενῶν, μία δὲ τις πτώσις αὐτῶν ἢ λήγουσα εἰς -ντα, πληθ. αἰτ. τοῦ οὐδετέρου, κατίσχουσαν, ἐν ἄλλοις λόγοις κατέστησαν ἀκλιτοί (ἴδε Μαυροφρύδην ἐν Δοκιμίῳ σελ. 643, 460).

Ὁ τύπος οὗτος εἰς -ντα ἀρχεταὶ ἀπαντῶν ἀπὸ τοῦ τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος (πρβ. Einleitung σελ. 141 κέξ. καὶ Γιάνναρον, Histor. Grammatik σελ. 206 κέξ. καὶ Μενάρδον, Ἀθηνᾶς ΔΖ' σελ. 63-4), οἷον ζῳδιον ἔχοντα, τὸ παιδίον ζῶντα, σταυρίον ὄντα, γύναιον προσπίπτοντα καὶ λέγοντα, ἡ ψυχὴ βοᾷ λέγοντα, ἐὰν φανῶμεν καταζητοῦντα καὶ ἐνοχλοῦντα κ. τ. τ. Τούναντίον δὲ αἱ μέσαι μετοχαὶ

¹ Δείφανα τῆς μετοχῆς τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου σφίζονται ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ ἐλάχιστα, οἷον προστάς (ἐκ τῆς ἐπισήμου, τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης), λωλῶς, λελεκῶς, ἐρηστηκῶς (ἴδε ΜΕΝΑΡΔΟΝ, Ἀθηνᾶς ΔΖ', 65).

² Δείφανα τῆς μετοχῆς τοῦ θηλυκοῦ γένους εἰς -οῦσα σφίζονται πολλὰ ἰδίᾳ ἐν τισὶ διαλέκτοις, οἷον φάγουσα, ἀνοθοῦσα, πατοῦσα, δέουσα κλπ. πρβλ. τὴν ἐμὴν Einleitung σελ. 145 καὶ ΜΕΝΑΡΔΟΝ ἐν Ἀθηνᾶς ΔΖ' σελ. 66. Σημειωτέον δὲ ὅτι πολλάκις εἶναι δύσκολον νὰ διαγνωσθῇ, ἂν ἐνομᾶ τι εἰς -οῦσα εἶναι ἀρχαία μετοχὴ ἢ ἐπίθετον εἰς -όουσα -οῦσα, πρβλ. ΜΝΕ, Β', 121 καὶ τὰ τοῦ Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ἐν Ἀθηνᾶς ΔΖ', 180 κέξ.

εις - μενος - μένη - μενον σχηματιζόμεναι κατά τήν β' και α' κλίσειν ὁμοίως πρὸς τὰ δευτερόκλιτα και πρωτόκλιτα ἐπίθετα σφίζονται καλῶς. Ἡ αἰτία ἄρα τῆς διαφόρου τύχης τούτων ὀφείλει νὰ ζητηθῆ κατά πρῶτον ἐν τῷ διαφόρῳ τύπῳ, ἔπειτα και ἐν τῇ διαφόρῳ χρήσει αὐτῶν. Παρατηρεῖται δηλαδὴ ὅτι κατά τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους μετεβλήθη ἡ χρῆσις τῶν μετοχῶν. Διὰ τοῦτο πάλαι μὲν παρελαμβάνοντο εἰς τὸν λόγον μετὰ ποικίλων σημασιῶν, ἤτοι ὡς τροπικαί, χρονικαί, ὑποθετικαί, τελικαί, εἰδικαί, ἐναντιωματικαί, ἀναφορικαί κλπ. και διὰ τῆς πολλῆς χρήσεως αὐτῶν ὁ τεχνικός λόγος ἐγένετο συνηθισμένος, καλλιτεχνικώτερος, κατά δὲ τοὺς μεταγενεστέρους και τοὺς μετέπειτα χρόνους, ἐπειδὴ τὸ καλλιτεχνικὸν αἶσθημα ἡμιβλύθη και ἡ δοκιμότης τοῦ λόγου ἐξέλιπεν, ἀντὶ τῶν μετοχῶν παρελαμβάνοντο εἰς τὸν λόγον ἀναλελυμέναι προτάσεις, και τότε, ὡς εἰκός, ἡ χρῆσις τῶν μετοχῶν ἤρξατο περιοριζομένη. Οὕτω παρατηρεῖται ὅτι ἐν τῇ ΚΔ. ἐλλεῖπει ἡ τελικὴ μετοχή, σπανία δὲ εἶναι και ἡ ἐναντιωματικὴ, ἡ ὑποθετικὴ και αἰτιολογικὴ, φαίνονται μᾶλλον μίμησις και ἀνάμνησις παλαιότερας χρήσεως ἢ ζῶσα χρῆσις· μόνη δὲ σχεδὸν ἡ χρονικὴ και τροπικὴ ἀπαντᾷ συχνά (πρβ. Blass-Debrunner, Grammatik des neutestament. Griechisch σελ. 82 και 233 κέξ.). Ὁ περιορισμὸς δὲ οὗτος τῆς χρήσεως τῆς μετοχῆς ἐρμηνεύει τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τὰ ἄλλα μὲν τριτόκλιτα οὐσιαστικά και ἐπίθετα ἐξηκολούθησαν νὰ κλίνωνται, και αἱ μετοχαὶ ἀκόμη ὅσαι μετέστησαν εἰς οὐσιαστικά, τούναντίον δὲ ἡ πληθυντ. αἰτιατικὴ τοῦ οὐδ. γένους τῶν μετοχῶν εἰς - ντα ἀπέβη ἀκλιτος, πρβ. ὁ ἀρχων - ὁ ἀρχοντας, τοῦ ἀρχόντου, οἱ ἀρχόντοι, ὁ γέροντας, ὁ δράκοντας, ὁ λέοντας, ὁ χάροντας, ἡ παχούντα (ἔδεσμά τι, ἐκ τοῦ παχόεντα), ἡ Ὀλοῦντα κ.λπ. πρβ. ἔτι ὁ παθῶς, ὁ ποίσις, ὁ δείσις, ὁ ἀρμεγῶνας, ὁ καταπιῶνας κ.λπ. (Einleitung σελ. 143 και 146). (Ἐν Κύμῃ τῆς Εὐβοίας λέγεται ἡ πληθυντικὴ ὀνομαστικὴ αὐτῶν, οἷον πηγαίνομε παίζοντες, ἐρχόμεσθε τραγουδῶντες, φωνάζοντες, ψάλλοντες, παίζοντες κ.λπ.). Ἀλλὰ πάντοτε ζῶντα, τὰ παιδιά ζῶντα και τὸ παιδίον ζῶντα, τὸ λουτρον πεσόντα κλπ. Διότι ἀφοῦ κατά τὰ εἰρημένα ἡ χρῆσις τῶν μετοχῶν περιορίσθη, ὥστε κατά τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους σχεδὸν μόνον τροπικῶς και χρονικῶς παρελαμβάνοντο, φυσικὸν ἦτο ὁ τύπος αὐτῶν εἰς - α νὰ λάβῃ, εἶαν και πολλὰ ἐπιρρήματα χρονικά και τροπικά εἰς - α εἶχον σημασίαν και χρῆσιν, ἤτοι νὰ καταστῶσιν ἀκλιτα. Καθ' ὃν δηλαδὴ τρόπον πολλὰ αἰτιατικά οὐσιαστικῶν και ἐπιθέτων εἰς - α λήγουσαι και ὡς σύστοιχα ἀντικείμενα ἢ ὡς προσδιορισμοὶ τροπικοὶ και χρονικοὶ κττ. παραλαμβάνοντο εἰς τὸν λόγον κατήντησαν ἐπιρρήματα (πρβ. προῖκα λέγεις ταῦτα, ἄριστα ἔπραξεν, τάχιιστα ἀπῆλθε), οὕτω και ἡ πτώσις αὕτη τῶν μετοχῶν εἰς - α λήγουσα και ὡς προσδιορισμὸς παραλαμβανομένη ἐγένετο κατά μικρὸν ἐπιρρημα, λ. χ. τὰ δένδρα ἀνθοῦντα, και τὸ δένδρον ἀνθοῦντα, τὰ σπήλαια ὄντα μεγάλα και τὸ σπήλαιον ὄντα μέγα κλπ. Και ἐπὶ πολὺν μὲν χρόνον, ὡς φαίνεται, εἶχον

οί λαλοῦντες αἰσθησίν τινα τοῦ οὐδετέρου γένους, διὸ καὶ κατὰ τὸν 6ον μ.Χ. αἰῶνα ὑπὸ Μαλάλα, εἶτα δὲ ὑπὸ Λεοντίου Νεαπόλεως καὶ ἄλλων τὰ μετοχικὰ ταῦτα ἐπιρρήματα, τὰ γερούδικα, ὡς εἰπεῖν, μόνον παρ' οὐδέτερα ὀνόματα ἐτίθεντο ὡς προσδιορισμοί, βραδύτερον δὲ καὶ παρ' ἀρσενικά καὶ θηλυκά¹.

Ὅπως δηλονότι ἐλέγοντο τὰ ἐπιρρήματα *πρωτα, υστερα, γρηγορα, κονια, τάχα, ἄριστα, τάχιστα, καλά, πισιά, φρόνιμα, εὐκολα κλπ*, οὕτω καὶ προσέχοντα, λέγοντα, θέλοντα κλπ., καὶ ἐπομένως ὅπως συνεξεφέροντο τὰ ἄλλα ἐπιρρήματα, οὕτω καὶ τὰ μετοχικὰ ταῦτα, πρβ. τὰ παιδία εὐκολα πείθονται καὶ τὸ παιδίον εὐκολα πείθεται, ὁμοίως: τὰ παιδία προσέχοντα μανθάνουσι καί: τὸ παιδίον προσέχοντα μανθάνει, ἢ τὰ πλήθη εὐκολα, τάχιστα κ.τ.τ. μεταβάλλονται, καὶ τὸ πλήθος εὐκολα, τάχιστα κ.τ.τ. μεταβάλλεται, καὶ τὰ πλήθη ἀκούοντα τῶν δημαγωγῶν μεταβάλλονται καὶ τὸ πλήθος ἀκούοντα τῶν δημαγωγῶν μεταβάλλεται, (πρβ. *Einleitung* σελ. 143 καὶ *Wolf, Studien zur Sprache des Malalas I.* σελ. 54 καὶ *Μενάρδον, Ἔθνη ΛΖ'* σελ. 64). Ἡ τοιαύτη σύνταξις τούτων φαίνεται εἰς ἡμᾶς σήμερον παράδοξος καὶ ἀπίθανος. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν εἶναι γνωστόν, ὅτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἐπὶ χίλια περίπου ἔτη, μέχρι τοῦ 14ου αἰῶνος ἐφέροντο πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου οὕτως εἰς -ντα, καὶ οὕτω λέγονται ἀκόμη καὶ σήμερον ἐν τῇ μεσημερινῇ Ἰταλίᾳ, καθὼς καὶ ἐν πολλοῖς νεωτέροις ἰδιώμασι. Πρβ. *Συναίτικὰ μνημεῖα ἀνέκδοτα* ὑπὸ Κ. Ἀμάντου σελ. 36 ἐκ Κύπρου τοῦ 14ου ἢ 15ου αἰῶνος, *περῶντα, ἐγγίζοντα, ἀκολουθῶντα, καταβαίνοντα καὶ κατεβαίνοντα κ.λ.π.* Ὅμοίως εἰς - (ο)ντα ἄνευ τελικοῦ -ς, ἀναγινώσκονται παρὰ *Μαχαιρα, Βουστρωνίω, ἐν τοῖς Κυπρίοις ἄσμασιν*, ὅπως ἐδίδαξεν ὁ κ. *Μενάρδος ἐν Ἔθνη ΛΖ'*, σελ. 63 κέξ.

Τὰ ἐπιρρήματα ταῦτα εἰς -ντα σχηματίζονται ἐκ τοῦ ἐνεστιωτικοῦ καὶ ὀπανιώτερον ἐκ τοῦ ἀοριστικοῦ θέματος, καὶ οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐνεργητικῶν τὸν τύπον ἀλλὰ καὶ ἐκ πολλῶν ἀποθετικῶν ρημάτων προκειμένου νὰ δηλωθῇ ὁ τρόπος ἢ ὁ χρόνος κττ. τῆς ἐνεργείας τοῦ ρήματος, πρβλ. τὸ τοῦ Ἐρωτοκρίτου «ζῶντας κι' ἀποθανόντας μου κατάρα θὲ ν' ἀφήσω», καὶ τὴν φράσιν *κάθοντας θερίζεις, θειά; βιάζομαι παιδάκι μου* (λέγεται ἐπὶ γελοίας αἰτιολογίας), νὰ τὰ φάη *κείοντας* (ἢ εἰς τὸ κρεβδάτι), *θυμῶντας σου, Ρωτόκριτε, πῶς μοῦ ἔσον νοικοκύρης, δηγῶντας αὐτὰ τὰ παθήματά του ἐκλαιγεν, ἐρχῶντας εἰς τὸ σπῆτι του ἔπεσεν, πῶς πᾶν οἱ σιραβοὶ σιὸν Ἄδης; σέροντας ὁ γεῖς τὸν ἄλλο' καὶ πηγαίνω περπατῶντας τὴν ἀγάπη μου ζητῶντας κλπ.*

¹ Ἐν τῇ Ἀποκαλύψει 9,13 ἀναγινώσκεται φωνήν . . . λέγοντα, τοῦτο δὲ ὑπελαμβάνετο μέχρι τοῦδε ὡς τὸ πρῶτον παράδειγμα τοιαύτης χρήσεως μετοχικῶν ἐπιρρημάτων εἰς -ντα. Ἄλλ' ἢ παρατήρησις ὅτι καὶ ἐπὶ Μαλάλα καὶ Λεοντίου (6ον καὶ 7ον αἰῶνα μ. Χ.) δὲν συνάπτονται ταῦτα μετὰ ὀνομάτων θηλυκοῦ γένους, διδάσκει ὅτι πλημμελής εἶναι ἡ γραφή αὕτη, ὀρθὴ δὲ ἡ τοῦ Βατικανοῦ κώδικος: φωνήν λέγουσαν.

Ὁ κ. Ἀνθίμος Παπαδόπουλος ἐν τῇ *Γραμματικῇ τῶν βορείων ἰδιωμάτων* σελ. 92 ἀναγράφει πολλά, οἷον: *πίνοντα* (Αἰτ.), *σκάβοντα* (βόρ. Εὐδ.), *φαχουλεύοντα* (Ζαχ. Ἡπίρου), *χορευόντας* (Θεσ.), *τρέχοντας* (Μακεδ.), *γυρίζοντας* (Κομοτ) *κάνοντας* (Κυδ. Λέσβ.), *κλαίοντας* (Μάδυτ.), *λέγοντα καὶ λέγοντας* (Σάμ.), *πηγαίνοντας* (Λιθία), *τρώγοντας* (Φιλίπ.) κτλ. Ἐν Θεσσαλίᾳ ὑπάρχουν καὶ αἱ δύο τάξεις μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὰ εἰς -οντα συνεκφέρονται μετὰ τοῦ ἄρθρου, οἷον *χορευόντας* ἀλλὰ τὰ *χορεύοντα* κατὰ τὰ ἐπιρρήματα τ' ἀνάσκελα, τ' ἀνακούρκουδα κτλ. Ὁμοίως λέγονται καὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ καὶ ἀλλαχοῦ τοιαῦτα ἀρχαιότερου τύπου εἰς -ντα παρὰ τὰ νεώτερα εἰς -ντας. Οὕτω κατὰ μικρὸν προσέλαβόν τὸ -ς τὰ ἐπιρρήματα ταῦτα ἀναλογικῶς (οὐχὶ πάντα, πρὸς. σ' τὰ ζῶντά του καὶ πάντα μου) ἐπειδὴ δηλ. πολλάκις συνεκφέροντο μετὰ ὀνομάτων ἀρσενικοῦ γένους καὶ ἐνικῶ ἀριθμοῦ ληγόντων εἰς -ς, λ.χ. *ὁ γέροντας, ὁ θεός, ὁ πατέρας, ὁ παππᾶς ἐρχῶντας, θέλοντας -ς* κλπ. ἐξηνέχθησαν καὶ ταῦτα μετὰ τοῦ -ς ὡς ἐπιθετικοὶ τρόπον τινὰ προσδιορισμοὶ αὐτῶν. πρὸς. καὶ φράσεις ἤρθ' *ὁ γέροντας, πάει λέοντας*¹.

Αἱ δὲ μετοχαὶ εἰς -μένος σχηματίζονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τοῦ θέματος τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, διὸ καὶ τονίζονται ἐπὶ τῆς παραληγοῦσης, εἰς -μένος, ἐν μέρει δὲ καὶ ἐκ τοῦ θέματος τοῦ ἐνεστώτος καὶ ἀορίστου καὶ προπαροξύνονται. Καὶ αὗται ὅπως καὶ αἱ ἐνεργητικαί, αὗται μάλιστα παλαιότερον, προσήγγισαν πρὸς τὰ ἐπίθετα, διὸ καὶ παραθετικά ἐξ αὐτῶν σχηματίζονται, πρὸς. *ἐρωμενέστερος, κεχαρισμενώτατα, ἀσμενέστατα*, καὶ νέα Ἑλλην. *γινουμινώτερους, μαθ(η)μινώτερους, στινουχορμινώτερους, γιροντιότερους, γριότερους*—*γραιότερος* (Παπαδοπούλου Ἀνθίμου, *Γραμματικὴ τῶν βορείων ἰδιωμάτων* σελ. 73). Ἐξετάζομεν πρῶτον τὰς ἐκ τοῦ θέματος τοῦ παρακειμένου. Περὶ τούτου παρατηροῦμεν ὅτι, ἐπειδὴ μετὰ τοῦ ἐνεστώτος, τοῦ ἀορίστου, τοῦ μέλλοντος καὶ τοῦ παρακειμένου ἐσχηματίσθη ἔκπαλαι

¹ Τὸ φωνῆεν τῆς ὀνομαστικῆς ω, φρονῶν, ζητῶν κλπ. ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὴν αἰτιατικὴν φρονῶντα, ζητῶντα, περιπατῶντα· φαίνεται ὅτι, ἐπειδὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐλέγετο ἐκ παραλλήλου ἡ ὀνομαστικὴ καὶ ἡ αἰτιατικὴ, ἐπορεύετο ζητῶν καὶ ἐπορεύετο ζητοῦντα, ἐπῆλθε συμφυρμὸς τις, ὥστε ἐγένετο πορεύομαι ζητῶντα· καὶ ἀληθῶς μεταγενεστέρως ἐλέχθη ζῶντα καὶ φρονῶντα. Ἦν Σαραντ. Ἐκκλησι. καὶ Ξάνθη κατὰ τὰ περισπώμενα τῆς α' καὶ β' συζυγίας ἐτονίσθησαν καὶ αἱ μετοχαὶ τῶν βαρῶν ἐπὶ τῆς παραληγοῦσης, ὡς *γυρίζοντας, παῖνόντας* (Ξάνθη), *θειόντας* (Σαραντ. Ἐκκλησι.), σπανίως δὲ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ *πιζιοῦντα* (πρὸς. καὶ τὴν συνήθη φράσιν καὶ *θειόντας* καὶ *παθόντας*, ἐν τῇ τῷ *θειόντας* ἐτονίσθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ *παθόντας*).

Καὶ περὶ μὲν τοῦ πληθυντ. τοῦ οὐδατ. γένους τῆς μετοχῆς εἰς -ντα ἀρκοῦσι, νομίζω, τὰ εἰρημμένα, περὶ δὲ τῶν ἄλλων, ἤτοι περὶ τῶν ἀρσενικῶν εἰς -ων -ντος κ.τ.τ., τῶν θηλ. εἰς -σα, τῶν τοῦ παρακειμένου εἰς -ως -οτος, -υῖα κλπ., πῶς δηλαδὴ ταῦτα ἐξηκολούθησαν ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς καὶ νεωτέροις χρόνοις ὁλονὲν περιοριζόμενα καὶ ἀχρηστεύμενα, περὶ τούτων δὲν δύναμαι νὰ διαλέξω ἐν τῇ παρόντι, καταλείπω δὲ τὸ ἔργον τοῦτο εἰς ἄλλοτε ἢ εἰς ἄλλους.

καὶ ὑπάρχει ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθηματι ἡμῶν ἀντιστοιχία τῶν χρόνων τούτων, διὰ ταῦτα πολλαὶ μεταξὺ τούτων παρατηροῦνται ἀμοιβαῖαι ἐπιδράσεις, ἤτοι πλάττεται ἢ μεταπλάττεται τις τούτων κατὰ τοὺς ἄλλους ἢ κατὰ τινὰ τῶν ἄλλων· πρβ. πρῶτον *τρέχω ἔδραμον* ἔπειτα, *τρέχω ἔτρεξα* ἢ *ἔδραμον δρέμω* (ἐν Καρπάθῳ) *ἔσύνδραμα συνδρέμω* (ἐν Κρήτῃ), *τεύχω τέτευχα* μετὰ τοῦ *ευ* καὶ ἐν τῷ παρακειμένῳ παρὰ τὸ *ἐλεύθω ἐλήλουθα*, *δείκνυμι δέδειχα* μετὰ τοῦ *ει* καὶ ἐν τῷ παρακειμένῳ παρὰ τὸ *λείπω λέλοιπα*, *ἴσθημι ἔσθηκα*, ἔπειτα *ἔσθηκα*, *στήκω στέκω*, *εὐρίσκομαι εὐρέθην*, ἔπειτα *εὐρέθην βρέθω* (Κύμῃ) κτλ. Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ ἐκ τοῦ παρακειμένου σφίζεται μόνη ἢ παθητικὴ μετοχὴ εἰς - μένος, ἢ εἰρημένη τῶν χρόνων τούτων ἀντιστοιχία καὶ δὴ αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἀμοιβαῖαι ἐπιδράσεις συμβαίνουσι μεταξὺ τῶν ἄλλων χρόνων καὶ τῆς μετοχῆς εἰς - μένος, τῆς μόνης, ὡς εἰπεῖν, κληρονόμου τοῦ χρόνου τούτου. Ἐντεῦθεν συμβαίνει, ὥστε α'.) καὶ ὄσων ρημάτων τὸ πάλαι ὁ παρακείμενος καὶ δὴ καὶ ἡ μετοχὴ διὰ τὴν σημασίαν αὐτῶν ἐλέγετο κατ' ἐνεργητικὴν φωνήν, σήμερον κατ' ἀνάγκην ἐκφέρεται αὕτη κατὰ μέσσην· πρβ. *πεπτωκώς - πεσμένος*, *ἐληλυθώς - ἐρχομένος*, *τεθνηκώς - ἀπεθαμμένος* (*θεθναμένης ἀνεγνώσθη* ἐν μεταγεν. ἐπιγραφῇ Σμύρνης, πρβ. MNA A'. 439), *προκεχωρηκώς - προχωρημένος*, *ἐφθακώς - φθασμένος*, *κεκοπιακώς κοπιασμένος*, *προκομμένος*, *σκυμμένος*, *ἀπηυδισμένος*, *ἀρρωσστημένος*, *δυστυχισμένος*, *θαρρεμένος* κτλ. (πρβ. καὶ τὸ Ὀμηρικὸν α 18 οὐδ' ἐνθα πεφυγμένος ἦεν ἀέθλων, ἤτοι ἀπηλλαγμένος, ἐλεύθερος). Καὶ β'.) μετοχαὶ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς - μένος σχηματίζονται σήμερον καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν ρημάτων σημαίνοντων πάθημά τι, οἷον *ἐξασθενῶ ἐξασθενημένος*, *λειώνω λειωμένος*, *μαυρίζω μαυρισμένος*, *κρυώνω κρυωμένος*, *ξυλιάζω ξυλιασμένος*, *κοπιάζω κοπιασμένος*, *λερώνομαι λερωμένος* κλπ. ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλων πολλῶν καὶ μάλιστα οὐχὶ πάντοτε ὁμοίως τοῖς παλαιοῖς¹. Διότι ἄλλων μὲν ρημάτων αἱ μετοχαὶ εἰς - μένος σχηματίζονται κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον, ὁμαλῶς, ἄλλων δὲ ποικιλοτρόπως. Εἰς τὰ πρῶτα ἀνήκουσιν αἱ τάξεις τῶν εἰς - άω - έω - όω, - εύω, - όζω - άζω - ίζω· πρβ. *μλημένα*, *τιμημένα*, *ἀγαπήμένα*, *φιλημένη*, *πληρωμένος*, *ζυμωμένα*, *ζημιωμένος*, *φανερωμένος*, *γυτεμένος*², *γυρεμένος*, *μαγειρεμέ-*

¹ Ἡ παράληψις τοῦ διπλασιασμοῦ γενομένη κατ' ἀφομοίωσιν πρὸς τοὺς ἄλλους χρόνους δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

² Περὶ τοῦ γυτεῶ εἰλέχθη ὅτι δὲν παρήχθη ἐκ τοῦ γυ(φ)τεῶ κατ' ἀνομοίωσιν ἀλλ' ἐκ τοῦ γοητεῶ. Ἐπειδὴ δὲ φωνητικῶς τὸ σύμπλεγμα *ση* δὲν ἠδύνατο νά συσταλῆ εἰς *η*, ἠκάσθη ὅτι πρῶτον ἀνεπιτύχθη μεταξὺ τοῦ *ο* καὶ *η* ἡμίφωνόν τι *ι*, ὥστε ἐγένετο γοητεῶ καὶ ἔπειτα παρατυπολογικῶς ἢ ἀρκτική συλλαβὴ *γο* - ἐξελήφθη ὡς ἡ ἀνωνομία (*έ/γώ*, ἀφηρέθη, καὶ οὕτως ἐγίνε τὸ νῦν γυτεῶ. Εἰς ταῦτα παρατηρῶ, ὅτι οὐδεὶς ποτὲ εἶδεν τὸ ὑποτιθέμενον νῦν γοητεῶ, εἶναι ἄρα πλάσμα καὶ μάλιστα παντάπασιν ἀπῆθανον ἢ μάλλον ἀδύνατον, διότι μεταξὺ τῶν φθόγγων *ο* - *ι*, ἐφ' ὅσων εἶναι ἡμῖν γνωστόν, ἐν οὐδεμίᾳ καθολικῇ Ἑλλην. λέξει—καὶ τοιαύτη βεβαίως εἶναι τὸ ρῆμα γυτεῶ—ἀνε-

νος, χωνεμένα, ζηλεμένος, γυρισμένος, ξυρισμένος, γεμισμένος, χορτασμένος, στοχασμένος, φαντασμένος, μοιρασμένος, εξετασμένος, δαμασμένος, κολασμένος, βρασμένος, δοκιμασμένος, χωρισμένος, ώργισμένος, (σωσμένος και έν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ σέσωσμαι), συνηθισμένος, δοξασμένος κτλ. Πρβλ. και τὰ πρωτόθετά, ὧν ὁ ἀόριστος λήγων εἰς -αυσα -ευσα ὁμοιάζει τοῖς ἀνώτεροις, οἶον ἔκανσα -καμένος, ἔκλαυσα -κλαμένος, ἀνέπαιυσα -ἀναπαμένος (οὕτω, μεθ' ἀπλοῦ μ, ἀναγινώσκονται ταῦτα παρὰ Μιχαηλίδη, Τραγοῦδία Καρπάθου σελ. 51, 146, 223) και ξεπνεμένος (Κρήτη).

Σημειωτέον ὅτι ἀκριβῶς, ἐπειδὴ αἱ μετοχαὶ αὗται πλάττονται κατ' ἀναλογίαν, συμβαίνει, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἡ δημιουργία αὐτῶν αὕτη σήμερον καθολικὴ ἐπὶ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ρημάτων, ἀλλὰ πολλῶν νὰ μὴ εὐχρηστῆ τοιαύτη μετοχή. Γνωστὸν δὲ ὅτι τὸ μὴ ἐξικνεῖσθαι ἐπὶ πάντα τὰ ἐφικτὰ εἶναι χαρακτηριστικὸν τῶν ἀναλογιῶν. Οὕτω λ.χ. δὲν λέγεται ἐφ' ὅσον ἠξεύρω, μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου τῶν ρημάτων ἀστράφτει, ἀρνοῦμαι, βήχω, (=βήσσω), βούλομαι, γεύω, δύνομαι, ἐλπίζω, ἐρωτῶ, εὐχομαι, ἔχω, ζῶ, ἤμπορῶ, ἠξεύρω¹, θαυμάζω, θέλω, θωρῶ, κατέχω, λάμπω, μάχομαι, μένω, νομίζω, πλέω, πορεύω -ομαι, ραίνω, σιγῶ, φαίνομαι, χορεύω κλπ. κττ. Ἄλλα ἀντὶ τοιαύτης μετοχῆς παθητικοῦ παρακειμένου εἰς -μένος ἔχουν ἢ μετοχὴν ἄλλου χρόνου (ἴδε κατωτ.) ἢ ρηματικὸν ἐπίθετον εἰς -τος, ξυπνητός, γνωστός κ.τ.τ. ἢ εἰς -αιος, πεμπᾶιος, φευγᾶιος κ.λ.π.

Ὅμοίως ὁμοίως ὅπως τὸ πάλαι σχηματίζεται ἡ παθητικὴ μετοχὴ τῶν ἐχόντων χαρακτηῖρα χειλικόν, ἤτοι λήγει εἰς -μένος, πρβλ. ἀλειμένος, ἀναμένος, βαμένος, βλαμένος, γραμένος, θαμένος, ἀποθαμένος, (ἡ μετοχὴ τοῦ ἀπεθνήσκω ἐσχετίσθη πρὸς τὸ θάπτω), θλιμένος, θρεμένος, θρουμένος και θρουμένος (θρούω (=θρούπτω) και θρούω), (γ)καμένος (γκάω) = (κάπτω), κλεμένα, κομένος, κρουμένος και κρουμένος (κρούω και κρούω), νιμένος (νίπτω), ραμένος, ριμένος (ἐπειδὴ τούτου ὁ ἀόριστος μάλιστα έν συνθέσει μετὰ τῆς ἀπο- λήγει κατ' ἀνομοίωσιν εἰς -ξα, ἀπόρριξα κλπ., διὰ τοῦτο ἡ παθητικὴ μετοχὴ σχηματίζεται και εἰς -γμένος και -χμένος ἀπορριγμένος, ἀπορριχμένος), σκαμένος, σκυμένος, κατα-διστραμένος, τριμένος.

Ταῦτα έν αἰς διαλέκτοις σφίζεται ἡ διάφορος προφορὰ τῶν ἀπλῶν ἀπὸ τῆς τῶν πτύχθι φθόγγος τοιοῦτος: πρβ. ἀκοή, ἀπακοή, ἀνόητος, νοητερός, ζωή, ζωηρός, ζωηράδα, πνοή, ἀναπνοή, ὀγδοήντα, προαί, προαῖνός -νή, καταρροή (τὸ συνάχι έν Κρήτη) (πρβ. και τὰ ξένα μπόι, σόϊ). Κατὰ ταῦτα ἡ ἐμφάνισις τοῦ j έν τῇ γοητεύω -γοητεύω φαίνεται προδήλως μοναδικὴ και δὴ ἀπαράδεκτος. Ἡ δὲ παρτήρησις ὅτι έν τῇ γυφτεύω (-έβω) τὰ χειρικὰ φ -β διαφέρουν, ὅτι τὸ μὲν εἶναι ἠχηρὸν τὸ δὲ ἄηχον και δὴ δὲν εἶναι ἐντελῶς ὁμοία, ὥστε νὰ γίνῃ ἀποβολὴ τοῦ ἐτέρου δι' ἀνομοίωσιν, δὲν σημαίνει τι παράβαλε τίνα ἴνα, τίνο -νιό (Πόντω), αὐθέντης -αυτένης -ἀφέντης κττ.

¹ Ἀντὶ ἠξεύρω -ξεύρω -ξέρω γράφουσι τινες ξαίρω, ὡς παραγόμενον δῆθεν ἐκ τοῦ ἐξαίρω. Περὶ τούτων ἴδε Πρακτικὰ Ἀκαδημίας, I, σ. 64.

διπλῶν συμφώνων (ὅπως λ.χ. ἐν Κύπρῳ καὶ τῇ Δωδεκανήσῳ), προφέρονται πάντοτε μετὰ διπλοῦ μμ ὅπως καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ (πρβ. Μενάρδον ἔνθα ἄνωτ. σελ. 68), τοῦναντίον δὲ αἱ μετοχαὶ τῶν εἰς -εύω -αύω : ζηλεμένος, καμένος, κλαμένος κ.τ.τ. ἐκφέρονται μεθ' ἀπλοῦ μ. Δῆλον ἄρα ὅτι ἐν τούτοις οὐχὶ ἀφομοίωσις ἀλλ' ἀποβολὴ τοῦ προηγουμένου ἡμιφώνου β (εβ-αβ) ἐγένετο. Καὶ τοῦτο οὐδὲν θαῦμα, ἀφοῦ ἄλλα ἦσαν τὰ χειλικὰ π, β, φ, ὅτε ἐν χρόνοις παλαιαῖς, προομηρικοῖς, ἀφωμοιώθησαν ταῦτα πρὸ τοῦ μ εἰς μμ, καὶ ἄλλο τὸ ἐκ τῶν ἀρχαίων διφθόγγων αυ, ευ, προελθὼν ἡμίφωνον β (αβ, εβ)· πρβλ. καὶ φέμα, οὐχὶ φέμμα, θάμα παρὰ τὸ κόμμα κομμάτι, γράμμα κτλ.,

Ὅμοίως ὁμαλῶς κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον ἐκφέρονται αἱ μετοχαὶ τῶν ὑδρολήκτων, οἷον παραγγελέμενος, γερούμενος (γέρνω ἐγείρω), δαρμέμενος, σπαρμέμενος, ἐπαίρω παίρωνω παρμέμενος, σταλμέμενος, σερούμενος (σέρνω-σύρω), σφαλμέμενος, φθαρμέμενος κτλ. Κατὰ ταῦτα ἐλέχθη καὶ βάλλω ἔβαλα βαλμέμενος καὶ φέρνω ἔφερα φερμέμενος.

Αἱ δὲ μετοχαὶ τῶν οὐρανολήκτων διαφέρουσι κατὰ τόπους, τ. ἔ. ἐν μὲν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι ἐκφέρονται μετὰ τοῦ γ, ἦτοι εἰς -γμέμενος, ἐν δὲ τῇ Κρήτῃ καὶ ταῖς ἄλλαις νήσοις ἄνευ αὐτοῦ, εἰς -μέμενος, πρβλ. ἀνοιγμέμενος, ἀραγμέμενος, ἀραγμέμενος, βρεγμέμενος, διαλεγμέμενος, ζεγμέμενος (ζεύγω), κοιταγμέμενος (διότι ἐκοίταξα), μαλαγμέμενος, νυσταγμέμενος, παιγμέμενος, πεταγμέμενος (διότι ἐπέταξα), πηγμέμενος, πνιγμέμενος, ριγμέμενος ἀπορογμέμενος (διότι ἀπόροριξα), (κατα)σπαραγμέμενος, σφαγμέμενος, σφυρογμέμενος, ταγμέμενος, ταραγμέμενος, τιναγμέμενος, (κατα)τρογμέμενος, τρομαγμέμενος, τυλιγμέμενος, φραγμέμενος, φυλαγμέμενος, χαραγμέμενος κτλ.· ἐπὶ δὲ τῆς Κύπρου καὶ τῆς Δωδεκανήσου ἐκφέρονται ταῦτα μεθ' ἀπλοῦ μ (Μενάρδον ἔνθα ἄνωτ. σελ. 68)· δῆλον ἄρα ὅτι οἰγήσει καὶ οὐχὶ ἀφομοίωσις τοῦ γ πρὸς τὸ μ ἐγένετο· πρβλ. καὶ μάλαμα, πλεμάτι, πρᾶμα, τάμα κτλ.¹

Καὶ τὰ ὀδοντόφωνα ὁμοίως κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον σχηματίζουσι τὴν μετοχήν εἰς -σμέμενος, ἄλεσμέμενος, κλωσμέμενος, πλασμέμενος κλπ. Καὶ τῶν ἔρρινολήκτων τῶν ἐχόντων ν οὐχὶ ἐπίθημα, ἀλλὰ χαρακτῆρα αἱ μετοχαὶ ἐκφέρονται ὁμοίως εἰς -σμέμενος καὶ -μμέμενος, ὅπως καὶ τὸ πάλαι, πρβλ. ξεραμμέμενος, μαραμμέμενος, γλυκαμμέμενος, κλπ. ἀλλὰ καὶ ξεθυμασμέμενος, ξασμέμενος, μολυσμέμενος, (ὄ)φασμέμενος κτλ. Ὅσα δὲ ἔχουσι τὸ ἔρρινον ὡς ἐπίθημα, σχηματίζονται εἰς -μέμενος, ὅπως καὶ τὸ πάλαι, κλιμέμενος, κριμέμενος, πλυμέμενος, κλπ. (τὸ ἐν Κύπρῳ πλυμμέμενος ἐρρυθμίσθη κατὰ τὰ ἔχοντα τὸ ν, θεματικόν, οἷον μαραίνω, ξεραίνω κλπ.).

Τῶν δὲ ληγόντων εἰς φωνήεν ἢ δίφθογγον πρωτοθέτων ρημάτων, ὅσα μὲν εἶχον πάλαι χαρακτῆρα σ, σχηματίζουσι καὶ σήμερον τὴν μετοχήν ὁμαλῶς εἰς -σμέμενος,

¹ Εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἐν Ἑπιείρῳ προφέρεται κρᾶματα ἄνευ τοῦ γ, καίτοι τὰ ἄλλα εἰς -μα τὰ παραγόμενα ἐκ ρημάτων ἐχόντων χαρακτῆρα οὐρανοκόν λέγονται πάντα μετὰ τοῦ γ, λ.χ. ἀνοιγμα. Τῶν δὲ ὑπὸ τοῦ κ. ΜΕΝΑΡΔΟΥ (ἔνθα ἄνωτ.) σημειωμένων εἰς -γμέμενος, ἀραγμέμενος, πηγμέμενος, πνιγμέμενος, ριγμέμενος τὰ δύο τελευταῖα δὲν εἶναι ἀρχαῖα κληρονομία, πάντα δὲ φαίνονται ἐπίσρακτα.

δων δὲ τὸ θέμα δὲν ἔληγε πάλιν εἰς σ, ἀλλ' εἰς καθαρὸν φωνήεν ἢ δίφθογγον, τούτων ἢ μετοχὴ λήγει εἰς - μένος, πρβλ. ἀκουσμένος, γελασμένος, γερασμένος, ζωσμένος, κερασμένος, κλεισμένος, ξυσμένος, κρουσμένος, σβησμένος, σεισμένος, σπασμένος, χαλασμένος, κλπ., ἀλλ' ἀρτυμένος, δεμένος, γδυμένος, ντυμένος, λυμένος, καταλυμένος, χωμένος, στρωμένος, ψημένος κλπ.

Καὶ ταῦτα μὲν ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸν ἀρχαῖον σχηματισμὸν τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου ἐκάστης τάξεως εἶναι ὁμαλά. Ὑπάρχουσι δ' ὁμως ἄλλα, ὧν αἱ μετοχαί, ἐπειδὴ ταῦτα μετέστησαν, ἀπὸ τινος τάξεως εἰς ἄλλην, δὲν σχηματίζονται ὅπως τὸ πάλαι, καὶ διὰ τοῦτο θέονται ἐρμηνείας. Οὕτω λ. χ. ἐπειδὴ μετὰ τὴν ταύτισιν τῆς προφορᾶς τοῦ η καὶ ι καὶ τοῦ υ, καὶ δὴ τῶν ἀόριστων εἰς -ησα καὶ -ισα καὶ -υσα, πολλὰ ῥήματα πρότερον λήγοντα εἰς -ω -ησα ἐτρέπησαν εἰς -ζω -ησα καὶ τανάπαλιν ἄλλα εἰς -ιζω -ισα ἐτρέπησαν εἰς -ῶ -ισα, πρβλ. ζωγραφῶ - ἐζωγράφησα - ζωγραφίζω, τυρανῶ - ἐτυράννησα - τυραννίζω, ἐφόβησα φοβέω - φοβίζω, ἐδάκρυσα βαρῶ - βαρίζω, ἐδάκρυσα - δακρύω - δακρύνω κτλ.· τούτων αἱ μετοχαὶ λήγουσι σήμερον εἰς -σμένος ζωγραφισμένος, τυραννισμένος, φοβισμένος, βαρυσμένος (=τραυματίας ἐν Κρήτῃ), δακρυσμένος καὶ ἐξυπνίζω - ξυπνῶ, χαιρετίζω - χαιρετῶ, ὅθεν ξυπνισμένος καὶ ξυπνιστός, χαιρετίσματα καὶ χαιρετίματα (ἐν Χίῳ).

Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἐλέχθη τοῦτο μὲν κοπιᾶζω ἀπὸ τοῦ ἐκοπίασα ἀντὶ κοπιῶ, ὅθεν κοπιασμένος, τοῦτο δὲ ταυρῶ - τραυῶ ἀπὸ τοῦ ἐταύρισα ταυρίζω, ὅθεν ἐτραυρίζω καὶ μετοχὴ τραυιγμένος, ὅπως καὶ παίζω ἔπαιξα, ἐπερίπαιξα, παιγμένος κλπ.

Ἄλλων δὲ πάλιν αἱ μετοχαὶ ἐρρυθμίσθησαν κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλας ὁμοίας μετοχάς, λ.χ. ἐγύρισα γυρισμένος, ἔσεισα σεισμένος, ἔσπασα σπασμένος, ἔσκασα σκασμένος, ἔσωσα σωσμένος, ἐχάλασα χαλασμένος κ.τ.τ. ἔπειτα κατ' αὐτὰ ἔπεσα πεσμένος, ἔθεσα θεσμένος, ἔδωσα δωσμένος (ἀλλὰ πάντοτε κατ' ἀρχαῖον τρόπον ἐπαράδωσα παραδομένος, καταποδομένος), ἔφθασα φθασμένος, ἐμέθουσα μεθυσμένος, ἐξέχασα ξεχασμένος (καὶ ξεχαμένος κατὰ τὸ ἀπλοῦν χαμένος) κλπ.· πρβλ. ἔτι παθήματα - μαθήματι καὶ δὴ καὶ μαθημένα - παθημένα.

Κατὰ τὸ κρύνω κρυσμένος, πλύνω πλυμένος ἐλέχθη καὶ κερδαίνω κερδαιμένος, λαχαίνω λαχαιμένος, πηγαίνω πηγαιμένος, πετυχαίνω πετυχαιμένος κτλ.

Ὅπως δὲ ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα ἀντιστοιχία γίνεται ἐν τούτοις πρὸς τὸν ἐνεστώτα, οὕτως ἐν ἄλλοις πρὸς τὸν ἀόριστον πρβλ. ἐκάην ἐκάηκα καημένος¹, ἀνεπάην ἀνεπάηκα ἀναπαημένος καὶ κατ' αὐτὰ κλαημένος (πρβλ. καὶ τὰ ὀνόματα ἀναπαῆ κατὰ τὸ ἀναπνοῆ καὶ «ἀπὸ καῆς εἶν' ὁ φοῦρνος»)

¹ Ἡ συνήθης γραφὴ κλαῖμένος καῖμένος εἶναι πλημμελής, διότι οὔτε αἱ ἄλλαι δίφθογγοι οὔτε ἡ αυ διαλύεται εἰς αὐ ἐν αἷς λέξεσι καὶ ἐν οἷς τύποις ἢ προήλθον ἐξ ἐπενθέσεως ἢ ὁπῆρχον ἀρχαίῳθεν καὶ δὲν συνήλθον κατόπιν ἐκπτώσεως ἡμιφώνου τινός, ὅπερ δὲν συνέβη εἰς τὰς λέξεις ἔκασα, ἔκλαυσα ἔπασα. Αἱ δίφθογγοι αἴται αυ, ευ, ἐτρέπησαν φωνητικῶς εἰς αβ, εβ, ἀλλὰ δὲν διαλύθησαν εἰς αὐ, εῦ.

Πρβλ *ἔτι βόσκω ἐβόσκησα, βλέπω ἐβλέπησα, χάσκω ἐχάσκησα, κτλ. και δὴ και μετοχαί βλεπτημένος, βοσκημένος, χασκημένος. Ἡ μετοχή σαπιμένος ἐξ ἐνεστώτος σαπίζω ἐσαπίσθη ἐσαπίθην θύναται νὰ ἔχη ἄλλως, ἦτοι ἐκ τοῦ ἐσαπίθην -ης -η -ημεν κλπ. θυνατόν νὰ ἔχη προέλθῃ τὸ σαπίζω, ὅπως ἐκ τοῦ ἐρράγην -ης -η τὸ ραγίζω και ἐκ τοῦ ἐμάνην τὸ μανίζω, και ἐκ τοῦ σαπίζω ἐσαπί(σ)θην σαπι(σ)μένος κατ' ἀνομοίωσιν ὅπως και σθη(σ)μένος, κλπ.*

Πολὺ περιεργότερα φαίνεται ἡ ἀναλογία ἐν τοῖς ἀκολουθοῦσι, ἐν οἷς ὁμοίως εἰς τύπος, ὁ τοῦ ἀορίστου λαμβάνεται ὡς βᾶσις. Αἱ μετοχαί ἰδωμένος, εἰπωμένος, (ε)ῦρωμένος, γινωμένος, παγωμένος (παρὰ τὴν μετοχὴν πηγαιμένος), πιωμένος, φαγωμένος, καμωμένος ἀνάγονται προφανῶς εἰς τοὺς ἀορίστους εἶδα - νὰ ἰδῶ, εἶπα - νὰ εἶπῶ, ἦρα - νὰ βρῶ, ἔγινα ἢ ἐγίνηκα - νὰ γίνω, ἦμα - νὰ πιῶ, ἔφαγα - νὰ φάγω, ἔκαμα - νὰ κάμω. Καθ' ὃν ἄρα τρόπον εἶδομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἐγένετο ἀναπαημένος, καημένος, κλαημένος ἐκ τῶν ἀορίστων ἀνεπάην, ἐκάην, οὕτω και ἐν τούτοις, εἰς ρηματικὸς τύπος ἐλήφθη ὡς βᾶσις πρὸς σχηματισμὸν τούτων ἐλέχθη ἄρα εἶδα νὰ ἰδῶ ἰδωμένος, ἔγινα, νὰ γίνω, γινωμένος, ἔκαμα, νὰ κάμω, καμωμένος, ἐπῆγα, νὰ πάγω, παγωμένος, ἔφαγα, νὰ φάγω, φαγωμένος, ἦμα, νὰ πιῶ, πιωμένος, ἔλαβα, νὰ λάβω, λαβωμένος, ἦρα, νὰ ἐρῶ, ἐρθωμένος ¹.

Ὅτι ταῦτα οὕτω κατ' ἀναλογίαν ἐγένοντο, μανθάνει τις και ἐκ τούτου, ὅτι ἐν τισι μὲν τούτων ἀπὸ τῆς οὕτω σχηματισθείσης μετοχῆς ὀρμώμενοι προέβησαν εἰς τὴν δημιουργίαν και παθητικοῦ ἀορίστου, ἐν ἄλλοις δὲ και παθητικοῦ ἐνεστώτος και παρατατικοῦ, πρβλ *πληγωμένος, ἐπληγώθηκα πληγώνομαι, σταυρωμένος, ἐσταυρώθηκα, σταυρώνομαι καὶ δὴ ἰδωμένος ἰδώθηκε, εἰπωμένος εἰπώθηκε, ἔπειτα πιωμένος ἐπιώθηκε, πιώνεται, φαγωμένος ἐφαγώθηκε, φαγώνεται, καμωμένος ἐκαμώθη, καμώνεται, ἀλλὰ μόνον (ε)ῦρωμένος, ἐρθωμένος (ἐν Κρήτῃ).*

Ἀκόμη παραδοξότερος φαίνεται, ὁ τύπος τοῦ ἀορίστου ἐκατάσχεσα και τῆς μετοχῆς κατασχεμένος, διότι, ὡς φαίνεται, ὀρμήθη ἀπὸ τοῦ ὀνόματος κατάσχεσις. Εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι ἡ ὑποκεικτικὴ κατάσχω τῆς καθαρευούσης λαμβάνεται ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν πολλῶν και ὡς ἐνεστώσ, λ.χ. ὁ δεῖνα κατάσχει, ἐπὶ τοῦ κάμνει κατάσχεσιν. Παρὰ τὸ ρῆμα τοῦτο εὐχρηστεῖ και τὸ ἀρχαῖον ὄνομα κατάσχεσις, και διὰ τοῦτο ὅπως λέγεται κατάθεσις - ἐκατάθεσα, καταθέτω, διώρθωσας - διώρθωσα - διωρθωμένος, ἀφαίρεσις, ἀφαίρεσα - ἀφαιρεμένος κτλ., ἐλέχθη και κατάσχεσις ἐκατάσχεσα κατασχεμένος και περαιτέρω κατὰ τὸ καταθέτω ἐνεστώσ κατασχέτω πρβ. ἔτι τὰ μεταγενέστερα ὀρύχω, θίγω, νύγω, ἐπίσσω, λίβω (παρὰ τὸ λείβω), οἶω (παρὰ τὸ οεῖω),

¹ Αἱ μετοχαί λαβωμένος και παγωμένος εἶναι μετοχαί και τοῦ λαβῶνω, παγῶνω και λαβαίνω νὰ λάβω, παγαίνω, νὰ πάγω λέγεται λ.χ. ἔχω λαβωμένα τὰ χρήματα, εἶμαι παγωμένος ἐκεῖ κτλ., ἀλλὰ και εἶναι λαβωμένος (= τραυματισμένος) και εἶναι παγωμένος ἀπὸ τὸ κρύο.

τρέπω, τρέχω, (παρά τὸ τρέπω, τρέχω), φύγω (παρά τὸ φύγω), αἰσθομαι, ἔσομαι, πέφνω, κέκλωμαι κλπ., πάντα ἐκ τῶν ἀντιστοίχων ἀορίστων τῶν ἐχόντων τὸ θέμα συνεσταλμένον. Ἄλλὰ καὶ παλαιότερον ὑπῆρχον τοιαῦτα. Οὕτω τὸ γράφω μετὰ τοῦ α παρά τὸ Σλω. greban καὶ τὸ γρόφος, σύγγραφον ἐλέγχεται προσθὸν ἐκ τοῦ ἀορίστου ἔγραφον. Ὅμοίως ἔχει τὸ Ὅμ. ἔξειαι, ἀπὸ τοῦ ἀορίστου ἐξόμην, πρβ. καὶ νέον Ἑλλην. ἐπόσχομαι, γνώθω (ἐν Κρήτῃ) κλπ.

Τὰ τελευταῖα καὶ ἰδιαιτέρως τὰ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος κατάσχεσις ὀρμηθέντα φαίνονται σφόδρα ὑποστηρίζοντα τὴν ὑπὸ τοῦ πολλοῦ Jac. Wackernagel προταθεῖσαν ἐρμηνείαν τῶν εἰς - ὦ ρημάτων ἀπὸ τῶν ὀνομάτων εἰς - ωτός, λ. χ. χολατός - κεχολωμένος - χολοῦμαι - χολόω. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐξετάζοντες μανθάνομεν, ὅτι ἡ συνήθης θεωρία, καθ' ἣν ἀπὸ τοῦ ἐνεστώτος ὡς ἀπὸ βάσεως καὶ ἀρχῆς παράγονται καὶ σχηματίζονται οἱ ἄλλοι χρόνοι (καὶ ἀπὸ τῆς ὀνομαστικῆς αἰ λοιπαὶ πτώσεις), δὲν εἶναι ἀληθής. Οἱ τὴν γλῶσσαν πλάττοντες καὶ μεταπλάττοντες, οἱ πολλοὶ ἀνθρωποι, οὐδεμίαν ἔχουσι γνώσιν τοιαύτης ἢ τοιαύτης προτεραιότητός τινος τούτων. Οὗτοι ἔχουσι ἐν τῷ περὶ γλώσσης αἰσθήματι αὐτῶν ὅλον σύστημα τύπων γνωστῶν καὶ αἰσθητῶν αὐτοῖς, καὶ διὰ τοῦτο πλάττοντες καὶ συμπληροῦντες σύστημά τι κατὰ ἄλλα γνωστά, λαμβάνουσιν ἐν τι αἰσθητῶν αὐτοῖς στοιχείον πρβλ. ἐκάην - καημένος, ὦ δέσποτα - ὁ Δέσποτας κλπ.

Ἐλέχθη ἀνωτέρω σελ. 637 ὅτι καὶ ἐξ ἄλλων χρόνων, οὐχὶ ἐκ μόνου τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, σχηματίζονται μετοχαὶ εἰς - ὄμενος - ούμενος - ἄμενος. Περὶ τούτων παρατηρεῖται α'.) ὅτι εἰς λόγον διαθέσεως εἶναι καθόλου εἰπεῖν ἀδιάφοροι, καθ' ὅσον κατέστησαν τρόπον τινὰ ἐπίθετα (πρβ. ΜΝΕ, Α'. 446), τούτου δ' ἕνεκα προκειμένου νὰ δηλωθῇ ἡ ἔννοια τοῦ ρήματος ἐπιθετικῶς σχηματίζονται μετοχαὶ εἰς - μενος καὶ ἐξ ἐνεργητικῶν ρημάτων, μετὰ σημασίας ἐνεργητικῆς ἢ παθητικῆς, πρβ. τὰ πρεπούμενα = τὰ πρέποντα, ὁ ξευράμενος (ΜΝΕ, Β'. 454) παρὰ Σομαδέρα¹, τὰ λαλούμενα = τὰ λαλοῦντα (Μαυροφρύδου, Δοκίμιον σελ. 463. ΜΝΕ, Α'. 13 - 7), πεσοῦμενος (Σολωμοῦ), φελεσάμενος, ἀξιαζοῦμενος, δοριζάμενος (Ἡπίρω), τὰ πλεσοῦμενα, γελοῦμενος = εὐκολος, ἀκολουθάμενος (Κρυστάλλη), δεχοῦμενος = δεκτός, ἐχούμενος = πλούσιος, κλιάμενος = παραπονεμένος, κλιάμενα (μάτια) = δακρῦδρεκτα, καθούμενος = καθιστός, λυπάμενος = εὐσπλαγγχος, μελλοῦμενον = πεπρωμένον, παραπονούμενος = μεμφίμοιρος, περαζόμενος = περαστικός, καὶ παρελθόν, παρασικάμινους = φίλος, πιασοῦμενος = ἐπιτήδειος, ἐπιχειρηματίας, χαροῦμενος, χηριβάμενος (χηρευάμενος = χῆρος) κλπ. (πρβ. περὶ τούτων Μενάρδου, Ἀθηναῖς ΑΖ'. 66 κέξ. Καὶ β'.) ὅτι αἱ πλείονες μετοχαὶ

¹ Πρβλ. καὶ ΚΟΡΑΗ, Ἰσοκράτους Β'. 268 ὡς ἐξευρημένον τὰ τοιαῦτα, τὸν ἐξευρημένον, ὃν ἡ χυδαία φωνὴ ἔξευρόμενον λέγει. Σημειῶσαι τὸ ἐξευρεῖν συνωνομοῦν πως ἐνταῦθα τῷ γνῶναι, θῆεν καὶ ἡ συνήθεια παραλαβοῦσα τὸ ἐξεύρω ἐπὶ τοῦ γινώσκω τέταχε.

εις - άμενος - όμενος - ούμενος αί σχηματιζόμεναι από τοῦ ένεστωτικοῦ θέματος έπλάσθησαν πάντως κατά τινα πρότυπα λεγόμενα έτι καθ' οὗς χρόνους ταῦτα έσχηματίζοντο. Τίνα καί πόσα ήσαν ταῦτα, δέν δυνάμεθα νά ήξεύρωμεν, άναγκαζόμεθα δέ νά περιοριζώμεθα εις έκείνα μόνον εἶσα μέχρι σήμεραν σφίζονται, λ.χ. (ί)σιτάμενα, κατασιτάμενος, κρεμάμενος, πετάμενο (πουλλί)· πρβλ. καί άόριστον γενάμενος (μτγν.), έπειτα δηλούμενος, χρειαζόμενος κ.λ.π. Ταῦτα καί τά τούτοις έμοια πιθανώς είναι άρχαία κληρονομία καί ύπήρξαν πρότυπα άλλων πολλών τοιούτων τύπων εις - μενος.

Άλλά πλὴν τῶν από ένεστωτικοῦ θέματος σχηματιζομένων ύπάρχουν καί άλλαι αιτινες φαίνεται δι εἶναι έσχηματισμέναί από τοῦ μέσου άορίστου καί από τοῦ μέλλοντος. Τοῦτο δέ φαίνεται παράδοξον, καθ' ὅσον δέν είναι πιθανόν, δι καθ' οὗς χρόνους έπλάττοντο οἱ τύποι οὔτοι εις - σάμενος - σούμενος, έσφίζοντο έτι οἱ χρόνοι οὔτοι, δι έλέγετο τότε πεσοῦμαι, ώφειλησάμην κτλ. καί δὴ νά λέγεται ώφειλησάμενος, πεσοῦμενος. Πρόσθεσ έτι δεξούμενος, πραξούμενος κτλ. δέν δύνανται νά έρμηνευθῶσιν εκ τῶν μελλόντων δέξομαι ἢ δεσοῦμαι, πράξομαι, οὔδὲ τὸ ξεπεταξάμενος ξεευράμενος έξ άνυπάρκτου άορίστου ξεπεταξάμην ξεευράμην κλπ. Διά ταῦτα έπειδή, ὅπως άνωτέρω άπεδείχθη, καί από ένός ρηματικοῦ τύπου, προσώπου, χρόνου, ώς από βάσειως όρμώμενον δύναται νά πλασθῆ μετοχικόν επίθετον εις - μενος, εικάζω δι καί ταῦτα τά εις - (σ)άμενος - σούμενος μετοχικά επίθετα από τινος ρηματικοῦ τύπου έχουσι τὴν άρχήν, είναι νέα κατ' άναλογίαν δημιουργήματα, καί οὐχι άρχαία κληρονομία. Έπί τοῦτο δέ φαίνεται άγουσα καί ἡ σημασία πολλῶν έξ αὐτῶν. Οὔτω λ. χ. λέγεται έν Χίῳ καί άλλαχοῦ «καί τά καλά δεχόμενα καί τά κακά δεχόμενα», έν δέ Ἡπειρῷ τὸ αὐτὸ λόγιον εκφέρεται διά τοῦ δεξόμενα, καί ἡ φράσις φαίνεται δηλοῦσα δι καί τά καλά καί τά έναντία όφείλομεν νά δεχώμεθα ἢ δεχθῶμεν, τρόπον τινά καί τά μὲν καί τά δέ δέχου ἢ δέξου. Όμοίως φαίνεται δι από τῶν ρηματικῶν τύπων ώριζα, αξιάζω, κάθου, ώφέλεσα, έπραξα, ξεπετάξα κτλ. ώς από βάσειως ώρμήθησαν τά άναγεγραμμένα οριζάμενος, αξιαζούμενος, ξεπεταξάμενος, ε' τά καλά καθόμενα, (ώ)φειλεσάμενος, πεσοῦμενος, πραξούμενος (Χίῳ)· πρβλ. έτι Μενάρδον Ἐθηνῶν ΛΖ'. 67 καί Ἄνθ. Πικπαδοπούλου, Γραμματ. βορείων ιδιωμάτων σελ. 97, πρὸς δέ τάνωτέρω σελ. 635 σημ. ὁ ποίσις, ὁ δείξις.

Ταῦτα καί τά τοιαῦτα φαίνονται ἴσως μικροῦ λόγου αξία· άλλ' όταν τις άναλογισθῆ, δι αἱ ψυχολογικαί δυνάμεις τοῦ ανθρώπου κατά πάντας τοῦς αἰῶνας ήσαν ὅποιαί καί σήμεραν, καί δὴ ὅπως τώρα, οὔτω πάντοτε ὁ άνθρωπος ήσθάνετο, συνήπτε καί συνεπλήρου κατ' άναλογίαν καί οὔτως έπλαττε, μετέπλαττε καί έπλούτιζε τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, δι ἄρα άνάλογα πρὸς τά νῦν γινόμενα έν τῇ γλώσσῃ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ώς εἶπειν, θά ήσαν καί τά παλαιά καί τά παλαιότατα καί τά κατ' αὐτὴν άκόμη τὴν γλωσσογονικὴν περίοδον, όταν τις ταῦτα άναλογισθῆ, δύναται

νά σχηματίσῃ ἰδέαν τινά περὶ τοῦ πῶς οἱ παλαιοὶ καὶ αὐτοὶ οἱ παλαιότατοι ἄνθρωποι ὁρμώμενοι ἀπὸ ὀλίγων καὶ τούτων ἀκατεργάστων φωνῶν (τῶν συνήθως λεγομένων ριζῶν) ἐπλασαν κατὰ μικρὸν τὸ μέγα καὶ περίλαμπρον οἰκοδόμημα τῆς γλώσσης, τῆς πρώτης ταύτης βάσεως καὶ τοῦ κυρίου ὀργάνου τοῦ πολιτισμοῦ, ἐν ἄλλοις λόγοις δύναται νά σχηματίσῃ ἔννοιάν τινά πῶς ὁ ἀγλωσσος ἄνθρωπος, τὸ ζῷον, ἀνυψώθη καὶ κατέστη σὺν τῷ χρόνῳ ὁ ἱστορικός, ὁ σημερινός, ὁ ἄνθρωπος ἦ, ἔνα καθ' Ὅμηρον εἶπω, ὁ ἰσόθεος φάος.
